

EXPERIENȚE BAVAREZE ÎN MUZEE MÜNCHENEZE, ÎN CADRUL PROIECTULUI ERAMUS+ KA1 ÎN DOMENIUL EDUCAȚIA ADULȚILOR, DERULAT DE COMPLEXUL MUZEAL NAȚIONAL „MOLDOVA” IAȘI

Ioan Iațcu¹

Abstract:

Between May 27-31, 2024, a team of seven specialists (curators and conservators) from the National Museum Complex “Moldova” Iași, including the undersigned, participated in a course held at the Deutsches Museum in Munich (Germany).

For five days, in different spaces of one of the largest museums in the world, the students became familiar with a set of topics, some of them unprecedented for our museum environment, of which we can mention just a few: "ITEMS and «Berner formula»"; "Role playing One step forward & One of us? Gardner's theory of multiple intelligences"; "Science Show, Set-up, props, bulding suspense, interactivity"; "Reducing structural barriers, language, accessibillity stations (haptic models, etc), cooperation with communities"; "Museum Communicators. Activities & experimental carts" etc.

The best practices manual, made available to us by the trainers, emphasized that the idea of the course was centered on the museum's need to address different target groups, within a concept such as "Museum for All". Within the ITEMS project (professional training course), which was also one of the course seminars I attended, the organizers aimed to identify activities and methods for museum explainers, in order to work with different groups, including seniors

¹ Muzeograf, Muzeul de Istorie a Moldovei din cadrul Complexului Muzeal Național „Moldova” Iași.

and migrants, so that the content, topics, exhibits - as inclusive or not, at present - become accessible from an intellectual perspective, but also relevant to them.

Visits to other museums in the city led to a deepening of knowledge of history and museology, so that some conclusions, which were presented at the end of the course, generated the reinterpretation of cultural programs that had already been carried out at the Museum of History of Moldova, including the theme "Strike before the flame flickers". "Old fire-igniting technologies: the firebox, the flint, and the firebox."

Rezumat:

În perioada 27-31 mai 2024 o echipă de șapte specialiști (muzeografi și conservatori) din cadrul Complexului Muzeal Național „Moldova” Iași, printre care s-a numărat și subsemnatul, a participat la un curs desfășurat la Deutsches Museum din München (Germania).

Preț de cinci zile, în diferite spații ale unuia dintre cele mai mari muzee din lume, cursanții s-au familiarizat cu un set de teme, unele dintre ele inedite pentru mediul nostru muzeal, dintre care putem aminti doar câteva: „ITEMS and «Bernier formula»”; „Role playing One step forward & One of us? Gardner’s theory of multiple intelligences”; „Science Show, Set-up, props, building suspense, interactivity”; „Reducing structural barriers, language, accessibility stations (haptic models, etc), cooperation with communities”; „Museum Communicators. Activities & experimental carts” etc.

Manualul de bune practici, pus la dispoziția noastră de către formatori, sublinia faptul că ideea cursului a fost centrată pe necesitatea muzeului de a se adresa diferitelor grupuri țintă, în cadrul unui concept de tipul „Muzeu pentru toți”. În cadrul proiectului ITEMS (curs de formare profesională), care de altfel a constituit și unul din seminariile cursului la care am participat, organizatorii au urmărit identificarea unor activități și metode pentru explicatorii muzeali, în vederea lucrului cu grupuri diferite, inclusiv de seniori și migranți, astfel încât conținutul, subiectele, exponatele – atât cât sunt incluzive sau nu, în prezent – să devină accesibile din perspectivă intelectuală, dar și relevante pentru ei.

Vizitele la alte muzee din oraș au dus la aprofundarea cunoștințelor de istorie și muzeologie, astfel că unele concluzii, care au fost expuse la finalul cursului, au generat reinterpretarea unor programe culturale care deja au fost realizate la Muzeul de Istorie a Moldovei,

printre care se află și tema „Lovește, înainte ca flacăra să pâlpâie”.
Vechi tehnologii de aprindere a focului: amnarul, cremenea și iasca”.

Keywords:

Deutsches Museum Munich, role playing, Gardner’s theory, accessibility, museum communicator, fire igniting technologies

Cuvinte cheie:

Deutsches Museum Munchen, joc de rol, Teoria lui Gardner, accesibilitate, comunicator muzeal, tehnologii de aprindere a focului

În perioada 27-31 mai 2024 o echipă de șapte specialiști (muzeografi și conservatori) din cadrul Complexului Muzeal Național „Moldova” Iași, printre care s-a numărat și subsemnatul, a participat la un curs desfășurat la Deutsches Museum din München (Germania).

Deutsches Museum, oficial Deutsches Museum von Meisterwerken der Naturwissenschaft und Technik, este cel mai mare muzeu de știință și tehnologie din lume, cu aproximativ 125.000 de obiecte expuse, pe aproximativ 40.000 de metri pătrați, din 50 de domenii ale științei și tehnologiei, la care se pot adăuga și numeroase artefacte istorice. În fiecare an, aproximativ 1,5 milioane de vizitatori trec pragul acestui muzeu¹.

Preț de cinci zile, în diferite spații ale unuia dintre cele mai mari muzee din lume, cursanții s-au familiarizat cu un set de teme, unele dintre ele inedite pentru mediul nostru muzeal, dintre care putem aminti doar câteva: „*ITEMS and «Bernier formula»*”; „*Role playing One step forward & One of us? Gardner’s theory of multiple intelligences*”; „*Science Show, Set-up, props, building suspense, interactivity*”; „*Reducing structural barriers, language, accessibility stations (haptic models, etc), cooperation with communities*”; „*Museum Communicators. Activities & experimental carts*” etc.

Lecțiile de teorie, abordate într-un mod extrem de relaxant și modern, au fost presărate cu vizite ghidate, urmând trasee muzeale speciale, atât în spațiile destinate vizitatorilor (săli de expoziție și spații rezervate activităților de pedagogie), cât și în laboratoare (întrucât instituția este și un centru de știință) și spații administrative² (Figurile 1-2).

¹ <https://www.deutsches-museum.de/en/museum/press/press-kit/press-releases/who-we-are> (accesat la 1 decembrie 2024).

² *Deutsches Museum, Munich, Leibniz visitor structure analysis 2022/23*, material care a fost pus la dispoziția noastră, spre consultare.

În cadrul penultimei categorii, putem aminti laboratorul intitulat „Tinkerig – Tüfteln, Bauen, Experimentieren im Museum”, dar și laboratoarele virtuale, ce combină tururi virtuale din muzeu cu experimente științifice din sălile de clasă³.

Manualul de bune practici, pus la dispoziția noastră de către formatori, sublinia faptul că ideea cursului a fost centrată pe necesitatea muzeului de a se adresa diferitelor grupuri țintă, în cadrul unui concept de tipul „Muzeu pentru toți”⁴.

Această strategie pleacă de la faptul că trăim într-o societate eterogenă, formată din oameni de vârste diferite, cu interese variate, cu o gamă largă de valori, ideologii, religii și apartenențe culturale. Unii dintre ei trăiesc cu dizabilități, alții știu direct ce înseamnă migrarea către sau dinspre un alt loc. Toate acestea împreună cuprind un grup mare de vizitatori potențiali și efectivi în cadrul muzeelor științifice și nu numai, după cum aveam să descoperim și noi la München. Și pentru că toți au dreptul la participare culturală, această posibilitate pare că nu este accesibilă pentru toți oamenii. Există multe motive pentru ca unii să se simtă ori chiar să fie excluși. S-ar putea ca unii să nu participe la activități, întrucât nu sunt adaptate lor. Alții ar putea prefera să nu viziteze un centru de știință sau un muzeu pentru că nu sunt familiarizați cu astfel de locuri și, prin urmare, se tem de faptul că se vor simți nesiguri. Pentru unii, nivelul de cunoștințe pe care se bazează explicațiile și descrierile nu corespund cu ale lor, astfel că preferă să-și petreacă timpul în altă parte. Alții, într-o vizită anterioară, ar fi întâmpinat dificultăți în înțelegerea textelor și semnelor, și astfel, conștient sau inconștient, decid că vizita unui spațiu muzeal nu se mai află printre preferințele lor⁵.

Incluziunea, în general și în contextul muzeal, a fost adesea discutată având ca subiect central persoanele cu handicap mental sau fizic. Deja, în muzee, se acordă multă atenție includerii în logistica expozițiilor accesibilitatea la scaunele cu roțile și modelelor 3D pentru a fi atinse de persoanele cu deficiențe de vedere. Multe instituții muzeale oferă tururi ghidate pentru nevăzători sau dețin instrumente speciale destinate surzilor. De asemenea, se întâlnesc și activități pentru persoanele în vârstă cu demență⁶.

Când privim incluziunea trebuie să gândim mult mai larg, la toți oamenii care, în prezent se confruntă cu bariere precum: „Nu aparțin acestui loc” sau „Nu

³ Pedro Reis, Mónica Baptista, Luís Alexandre da Fonseca Tinoca, Lorenz Kampschulte, Wojciech Karcz, Marion Pellowski, Miriam Voss, Adam Zahler, *Hands-on-Remote, Guidebook*, 2023, p. 17

⁴ Laura Verbeek, Catherine Oualian, Giulia Ghezzi, Katharina Hof, Sielle Gramser (authors), Lorenz Kampschulte (editor), *Inclusion Training for Explainers in Museums and Science Centres*, Deutsches Museum, Munich, 2022, p. 8.

⁵ *Ibidem*, p. 6.

⁶ *Ibidem*.

înțeleg cu adevărat explicațiile cuvintelor”. Ce îi împiedică să considere aceste spații ca fiind „ale lor”? De ce ei nu au percepția că muzeul este un loc pentru ei? Ce nevoi nu sunt satisfăcute, pentru ca ei să vină și să se simtă bineveniți?⁷

O situație specială o constituie seniorii și migranții. O parte semnificativă a acestora ar putea să nu ia în considerare muzeele ca instituții care se adreează lor. Ei sunt o parte valoroasă a societății noastre și ca atare, toate spațiile publice, care sunt în mare parte finanțate din fonduri publice, ar trebui să fie accesibile și pentru ei.

Așa cum îl definește Consiliul Internațional al Muzeelor (ICOM), muzeul este un loc de schimb cultural, de învățare pe tot parcursul vieții, mediere a științei, negociere a viitorului. Este locul unde se petrec multe întâlniri importante, care vin să modeleze societatea⁸.

În strategia de dezvoltare ITEMS („Inclusion Training for Explainers in Museums and Science Centres”), care definește „explicatorii” ca fiind profesioniști din muzee care asigură tururi și activități ghidate, accentul s-a pus pe munca de mediere directă în spațiile muzeale. Cu toate acestea – lucru aprofundat în mai multe momente ale cursului –, nu poți privi și înțelege problemele dacă sunt ignorate celelalte niveluri de sistem, cum ar fi căile de acces (scări, tipuri de balustrade, locuri de odihnă, scaune, elemente de signalistică), strategia, parteneriatele, personalul sau conținutul care se livrează⁹. Toate aceste idei au putut fi înțelese mult mai bine în timpul vizitelor ghidate, ce au fost asigurate de pedagogi muzeali, creatori de programe muzeale și arhitecți.

Printre aspectele dezbătute în cadrul manualului de bune practici și a cursului se află și următorul set de întrebări: Migranții sau seniorii cunosc ofertele și programele unui centru de știință sau a unui muzeu de știință? Aceste informații ajung și prin canalele media utilizate în mod normal? Și dacă da, sunt comunicate informațiile într-un mod atrăgător și ușor de înțeles?¹⁰

O altă latură aspect care trebuie avută în vedere ține de personal: Pot migranții și seniorii să relaționeze bine cu angajații pe care îi găsesc acolo? Întâlnesc ei oameni care oglindesc identitatea lor socială, cum ar fi apartenența culturală sau nivelul de vârstă corespunzător lor? Pentru a aborda aceste provocări sistematice, incluziunea trebuie să fie încorporată în strategia pe termen de lung a instituției muzeale¹¹.

⁷ *Ibidem.*

⁸ *Ibidem.*

⁹ *Ibidem*, p. 7.

¹⁰ *Ibidem.*

¹¹ *Ibidem.*

În cadrul proiectului ITEMS (curs de formare profesională), care de altfel a constituit și unul din seminariile cursului la care am participat, organizatorii au urmărit identificarea unor activități și metode pentru explicatorii muzeali, în vederea lucrului cu grupuri diferite, inclusiv de seniori și migranți, astfel încât conținutul, subiectele, exponatele – atât cât sunt incluzive sau nu, în prezent – să devină accesibile din perspectivă intelectuală, dar și relevante pentru ei.

Ideea unui „muzeu pentru toți” ar putea să nu fie chiar realistă. Inconștient, fără să vrea, muzeele exclud diverși vizitatori. O astfel de excludere a publicului afectează în special persoanele în vârstă și migranții¹².

Relaționarea dintre explicatori și vizitatorii seniori ori cu cei migranți trebuie să fie plasată la un nivel foarte practic, nu la un nivel teoretic.

În plus, centrele de știință și muzeele de știință ar trebui să fie percepute mai mult ca locuri de dialog societal, decât ca locuri destinate doar transferului de cunoștințe. Seniorii au o vastă experiență de viață și, cel mai probabil, au experimentat schimbări fundamentale ale societății comparativ cu tinerii. Migranții ar putea fi capabili să vadă ceea ce se întâmplă nu numai din propria lor perspectivă, dar își pot imagina și cum arată din perspectiva altei culturi¹³.

Toate aceste probleme au dus la dezvoltarea unui training special pentru explicatorii muzeali, cu scopul de a fi mai primitivi și să înțeleagă mai bine nevoile și atitudinile acestor grupuri, care sunt mari și foarte diverse. Totodată, este dificil să schițezi profilul unui „cetățean în vârstă tipic” sau a unui „cetățean migrant tipic”. Cine sunt ei? Ce fac ei? Cum folosesc ei un muzeu? Care sunt nevoile lor într-un muzeu? Ce bariere îi împiedică să participe la diferite activități?¹⁴

Seniorii și migranții au unele lucruri în comun, însă trebuie identificate nevoile și dorințele reale în circumstanțe foarte specifice, plecând de la nevoile psihologice speciale ale refugiaților, precum și conștientizarea stereotipurilor pe care le avem cu toții despre aceștia. Acestea sunt necesar de atins pentru a deschide orizontul despre diferențele și valorile culturale, dar și pentru a dizolva stereotipurile, iar adaptarea atelierelor muzeale trebuie să corespundă nevoilor speciale ale acestora¹⁵.

În cadrul programului de formare ITEMS, în faza de dezvoltare a instruirii, formatorii au ținut cont de faptul că rolul de explicator ar putea răspunde la diferite profile demografice: profesioniști cu sau fără experiență anterioară de muncă;

¹² *Ibidem*, p. 8.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*, p. 9.

¹⁵ *Ibidem*.

persoane de diferite vârste (tineri sau persoane mature), personal provenind din diverse medii etc. Cursul a fost conceput pentru a fi adecvat unui grup eterogen de profesioniști. Trainerii au ales diferite formate de activitate, cum ar fi activități interactive, brainstorming, hărți conceptuale, reflecții individuale și colective, prezentări frontale etc.

La finalul cursului ITEMS participanții dobândesc o înțelegere comună a incluziunii, precum și a noțiunilor de echitate, egalitate, excludere, integrare, segregare. Prezentarea acestora concepte servesc la schimbarea și schimbarea punctului de vedere.

La inițiativa noastră, a cursanților de la Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași, care a venit în paralel cu cea a gazdelor, după-amiezile au fost dedicate unor ample vizite întreprinse și la alte muzee din oraș, în vederea completării cunoștințelor. Muzeele vizitate au fost: Staatliche Antikensammlungen un Glyptothek München; Alte Pinakothek; Alpen Museum; Münchner Dom (Munich Cathedral); Englischen Garten; Munich Residence (Residence Museum, Treasury, Cuvillés Theatre).

Vizitele au dus la aprofundarea cunoștințelor de istorie și muzeologie, astfel că unele concluzii, care au fost expuse la finalul cursului, au generat reinterpretarea unor programe culturale care au fost realizate la Muzeul de Istorie a Moldovei. Trebuie să amintim că participarea la astfel de cursuri vine și cu un substanțial background științific, pe care specialiștii din muzeele aflate în Palatul Culturii din Iași îl dețin.

De asemenea, vizitarea unor muzee și analizarea unor exponate special poate contribui la dezvoltarea unor teme abordate în trecut. Spre exemplu, la ultimul obiectiv muzeal (Munich Residence), vizitat chiar în două rânduri, prezența unor tablouri înfățișând membri ai familiei regale bavareze, din care se remarcă ducii Albert al V-lea (1528-1579) și Willialm al V-lea cel Pios (1548-1626), ce poartă la gât ordinul „Lânii de Aur”, a dus la o revelație de ordin profesional (Figura 3). Observarea și analizarea acestui colan, compus din elemente articulate în formă de amnare, care se găsește expus în sălile tezaurului, mi-a permis reevaluarea unei teme abordată cu puțin timp în urmă și intitulată „*Lovește, înainte ca flacăra să pâlpâie*”. *Vechi tehnologii de aprindere a focului: amnarul, cremenea și iasca*¹⁶.

Astfel, la finalul acestui stagiu desfășurat într-un muzeu dedicat evoluției tehnice, pe baza cunoștințelor asimilate de-a lungul experiențelor muzeale din trecut, am putut interpreta două definiții dedicate unor simboluri ale progresului tehnologic de la cumpăna veacurilor XX-XXI, cea a „digitalului” și a „pixelului”.

¹⁶ Respectiva temă s-a materializat într-un amplu studiu, vezi Ioan Iațcu, „*Lovește, înainte ca flacăra să pâlpâie*”. *Vechi tehnologii de aprindere a focului: amnarul, cremenea și iasca*, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei”, XXII, 2022, pp. 294-310.

Știm că prin digital se face referire la tehnologiile și sistemele care utilizează date binare (0 și 1), cu scopul de a codifica informații. Dacă digitalul în experiența muzeală ieșeană se regăsește în tamburul cu știfturi pe care este înregistrată „Hora Unirii”, element important din structura ceasului cu carillon din turnul Palatului Culturii din Iași, pixelul, care este un element component, foarte mic, al imaginilor grafice digitale, își găsește analogie în punctul de foc din iasca aprinsă cu ajutorul amnarului și a cremenei. De altfel, acest punct de foc, aflat în stadiul incipient, într-o fotografie format digital apare de mărimea unui pixel.

Această temă, în care s-au contopit informații de ordin istoric, arheologic și botanic, a fost deja experimentată în cadrul a două prezentări făcute în 2022 – cu prilejul Noptii Cercetătorilor Europeni (Iași) și a vernisării expoziției „Ecleraj” de la Muzeul „Vasile Pârvan” Bârlad –, în care publicul țintă l-au constituit copiii, adulții și seniorii, cea de-a treia categorie făcând de altfel parte, după cum am văzut, din publicul țintă al specialiștilor în comunicare de la Deutsches Museum (Figurile 4-6).

Așa cum arătam într-un studiu dedicat respectivului subiect, „într-o lume dominată de noi mecanisme de aprindere (brichete, aprinzătoare electrice), singurul gest care mai amintește de utilizarea amnarului este producerea focului cu ajutorul chibritului. Prezența a două elemente necesare acestui proces (chibritul și cutia de carton prevăzută cu o peliculă de fosfor roșu), mișcarea de sus în jos, rapiditatea execuției, ba chiar și scânteile necontrolate ori acțiunea de a sufla asupra flăcării, sunt reminiscențe din vechea tehnologie de aprindere a focului cu ajutorul amnarului, cremenei și firelor de iască”¹⁷.

Asocierea grupurilor de copii cu alte categorii de vizitatori, în cazul acesta putând fi puse alături de grupurile de seniori care au luat parte prin atracția exercitată față de o temă comună lor, a dus la constituirea a două grupuri țintă. Prin crearea unor discuții colective, activitatea teoretică, continuată cu una practică, prin participarea activă a publicului, s-a transformat într-o activitate extrem de dinamică.

Tema aceasta a deschis calea către o experiență muzeală relevantă, astfel că toate persoanele din ambele grupuri de vizitatori au beneficiat de o facilitare incluzivă, iar feedback-ul participanților, primit în mod direct de la părțile implicate, a cunoscut o evaluare pozitivă.

În final putem conchide că deplasările la traininguri în afara granițelor constituie un bun prilej de acumulare a unor practici în domeniul muzeal, dar și de verificare a unor cunoștințe și experiențe dobândite de-a lungul timpului.

¹⁷ *Ibidem*, p. 310.

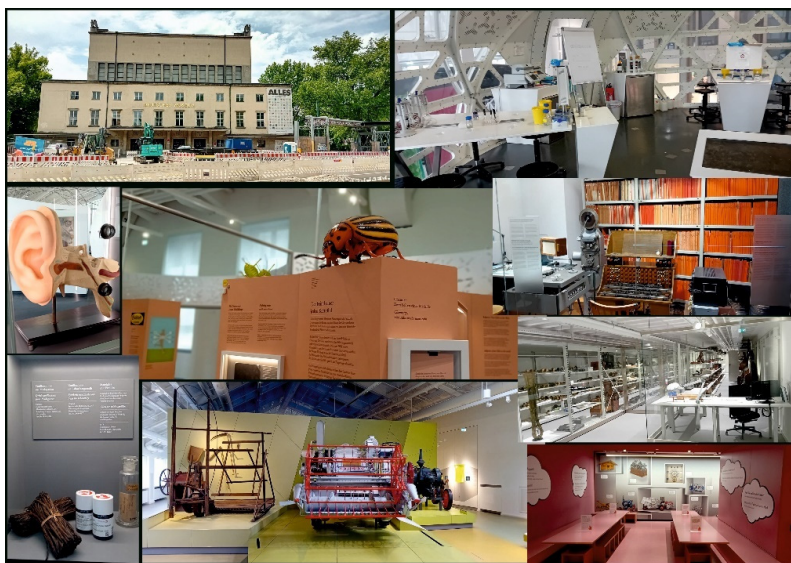

Figura 1
Deutsches Museum (foto autor).

Figura 2
Deutsches Museum (foto autor).

Figura 3
Portretele ducilor Albert al V-lea și Willialm al V-lea cel Pios (sus);
Ordinul „Lâna de Aur” (jos) (foto autor).

Figura 4
Iască, amnar, cremene alături de instrumente și materiale pentru iluminat (foto autor).

Figura 5
Aprinderea cu amnarul (Iași, 2022).

Figura 6
Aprinderea cu amnarul (Bârlad, 2022)

BIBLIOGRAFIE

Deutsches Museum, Munich, Leibniz visitor structure analysis 2022/23.

Reis, Pedro; Baptista, Mónica; da Fonseca Tinoca, Luís Alexandre; Kampschulte, Lorenz; Karcz, Wojciech; Pellowski, Marion; Voss, Miriam; Zahler, Adam: *Hands-on-Remote, Guidebook*, 2023
Verbeek, Laura; Oualian, Catherine; Ghezzi, Giulia; Hof, Katharina; Gramser, Sielle (authors), Kampschulte, Lorenz (editor): *Inclusion Training for Explainers in Museums and Science Centres*, Deutsches Museum, Munich, 2022

Iațcu, Ioan: « Lovește, înainte ca flacăra să pâlpâie ». Vechi tehnologii de aprindere a focului: amnarul, cremenea și iasca, în *Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei*, XXII, 2022, pp. 294-310.
<https://www.deutsches-museum.de/en/museum/press/press-kit/press-releases/who-we-are>

LISTA ILUSTRĂȚIILOR

Figura 1 Deutsches Museum (foto autor).

Figura 2 Deutsches Museum (foto autor).

Figura 3 Portretele ducilor Albert al V-lea și Willialm al V-lea cel Pios (sus); Ordinul „Lâna de Aur” (jos) (foto autor).

Figura 4 Iască, amnar, cremene alături de instrumente și materiale pentru iluminat (foto autor).

Figura 5 Aprinderea cu amnarul (Iași, 2022).

Figura 6 Aprinderea cu amnarul (Bârlad, 2022).